

מליח כרותח – דף הרחבות

מהי כמות המליחה שנחשבת "כרותח"?

➤ האם הסמ"ג והאור"ז חולקים?

תרומת הדשן סימן קנט

שאלה: בסעודת ברית מילה מלחו בשר הרבה מבקר ומצאן בכלי מנוקב אחד, ומלחו ג"כ בכלי אחר אוזות. ואחר ששהו הכל שיעור מליחה ויותר, כמו חצי יום לקחו [האוזות] המלוחות, ושמו אותן על הבשר המלוח, והפכו כל הבשר עם האוזות מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, עד שנגעו הכל זה בזה. ונמצא אח"כ שאוזה אחת טריפה היתה, ואין סי' בכל הבשר אפילו כנגד אוזה אחת. יש שום צד להתיר בכה"ג או לאו?

תשובה: יראה דבכה"ג לעת הצורך לסעודת מצוה המקיל לא הפסיד כמו שאבאר. התוס' פי' כל הבשר /חולין קיד ע"ב ד"ה ודגים רפו, וכן האשירי שם כתבו לחד שינויא, דהא דק"ל דמלוח הרי הוא כרותח, היינו בזמן שיעור מליחה. אבל לאחר זמן שיעור מליחה סבר כבר פסק כוחו של מלח, ואינו חשוב עוד כרותח. וכן כתב בסמ"ג הך שינויא, וכתב עלה דטעם הגון הוא. דבהך טעמא מתרצינן מה שאנו מתירין הרבה פעמים, שנמצא ציר בגומות בין חתיכה לחתיכה לאחר ששהה שיעור מליחה, ופלט כל הדם והציר והמלח שהוא מלא דם מתמחה באותו ציר שבגומות, ונעשה דם צלול ונבלע בבשר, ואמאי לא אסרינן? אלא משום דפלט כבר המלח והדם בשיעור המליחה, לכך פסק ותשש כחו, ואפילו מתמחה אינו חשוב כרותח ויבלע בבשר. ומקשינן עלה מההוא יונה דנפלה לכדא דכותח /חולין קיב ע"א, דשרי תלמודא משום דהכותח לא היה נמלח כל הצורך. הא אם לא היה נאכל מחמת מולחו, היה אסור אע"ג דהכותח היה נמלח מימים רבים. אלמא אפילו לאחר זמן שיעור מליחה מלוח הרי הוא כרותח. ומתרצינן דשאני התם דהכותח לא פסק כחו, שהרי לא פלט כלום. ולכך אי הוי מלוח כל צורכו הוי חשובה כרותח לעולם. ע"כ סיגנון תוס' והסמ"ג ואשירי לחד שינויי. ובמרדכי בשם ראב"ה כתב נמי דהא דאמרינן מלוח הרי הוא כרותח, זהו דווקא בעוד המלח בכוחו. אבל לאחר שנתמלאה מן הדם שמשך לחוף פסק כחו והויא ליה כצונן. ולכך הורגלו להשים הבשר בכלי תחילה, ושוב לשפוך המים עליו, והמחמיר לתת המים תחילה מנהג כשר הוא ע"כ. מכל הני מילי נראה דיש להתיר בני"ד, רצוני לומר כל הבשר שנגעו באוזות לאחר ששהו האוזות והבשר כשיעור מליחה, משום דהוי כצונן הנוגע בצונן, דלא בעי רק הדחה. ואין לומר כלל דמה שכתבו הגאונים דלא חשיב כרותח לאחר שיעור מליחה, היינו דוקא המלח עצמו, לפי שפולט את הדם תשש כחו ורתיחתו. אבל חתיכה עצמה שנמלחה כל הצורך, נימא דנעשית רותח כ"כ שאין רתיחתו פוסקת כל זמן שהיא לחה מחמת מליחתו. והכי מוכח מדברי הגאונים אחרים, אי לא נימא דפליגי הגאונים אהדדי. דכתב בספר התרומה ובשערי דור"א, דבשר או גבינה מלוח חשובין רותח, כל זמן שהוא לח עד שתייבש. ובא"ז פי' יותר, וכתב דאפי' יש זמן מרובה קצת שנמלח, ועדיין היא לח ויש לחלוחית המלח והציר שעליו יש לחושבו כרותח, עד שיהא יבש וניכר לעינים שאין בו לחלוחית ע"כ. הא קמן דכתב דחתיכה הנמלח בחזקת רתיחה טפי משיעור מליחה. אך ע"כ אין לחלק בין המלח לחתיכה. וצריכה /וצריכים/ לומר דהני גאונים לא סבירא להו ההוא שינויא, ותוס' וסמ"ג ואשירי לעיל דאלי"ת = דאי לא תימא = הכי, מאי מקשה לעיל הגאון אשינויי דידהו מההוא יונה שנפלה לכדא דכמכא. ומאי קושיא התם הכותח היה גוף החתיכה שנמלח, ולכך אי הוה מלוח כל הצורך הוה חשיב כרותח, אפילו לאחר ימים רבים, אע"כ אין לחלק. ותו דע"כ הני גאונים לא סבירא להו דגוף החתיכה חשוב כרותח אפילו לאחר שיעור מליחה. דאלי"כ איך הוא מתורץ מה שאנו מתירים כשנמצא ציר בגומות בין תרי חתיכה לחתיכה, שנתמחה המלח באותו ציר. והא אפי' אם אותו מיחוי לא חשיב כרותח מה בכך, לא יהא אלא כצונן, מ"מ הבשר המלוח אם יחשוב /צ"ל: יחשב/ כרותח בולעת /בולע/ הוא דבר לח שמוציא אצלו. כדאיתא בהדיא בשערי דור"א, דאם היה הגוזל מלוח כל צורכו אפי' לא היה הכותח מלוח הוי אסור מהאי טעמא. אע"כ צריכין לומר דלהך שינוי גם גוף החתיכה שנמלח לא חשיב כרותח לאחר שיעור מליחה. ולכך נראה דאין למחות ביד המיקל בכה"ג לצורך סעודת מצוה, ובדאיכא ג"כ הפסד מרובה כנ"ד. ואע"ג דסמ"ג כתב וכן התוס', דאין להקל מטעם זה שכבר נהגו העם לאסור. נראה דלא קאי אלא אבשר שנמצא בתוך הציר לאחר ששהה שיעור מליחה בכלי אחד, כההיא מעשה שאירע בביתו של רש"י. וכן דקדק סמ"ג בהדיא בלשונו, שבתחילה הביא ראייה להתיר בההוא מעשה של רש"י, ממה שאנו מתירין ציר בגומות, ולהניח הבשר בקערה להדחה קודם שנותנים המים לתוכו. והטעם הוא משום דלא חשיב כרותח אלא כשיעור מליחה. ומסיק עלה וז"ל: אמנם אין להקל בבשר שנמצא בציר, שכבר נהגו העם לאסור. מדפרט לכתוב בשר שנמצא בציר, משמע בפשיטות דדוקא ההיא נהגו העם לאסור. ואפשר הטעם משום דנראה כשיעור אחר, שנמצא כ"כ ציר מרובה, מוכח מילתא שלא פלט כבר כל צרכו. אבל בעלמא לעולם

סמכין אותו טעם, כגון שכתבתי כדלעיל. אפס אי קשה לן הא קשה לן, דבסמ"ג גופיה כתב וז"ל: ובשר וגבינה שנוגעים זה בזה כשהן לחים אם שניהם מלוחים ואינם יבישים שניהם אסורים. משמע בפשיטות אפי' לאחר שיעור מליחה איירי, מדלא מסיק אלא שהן יבשים. הא קמן דסמ"ג גופיה לא ס"ל דאותו טעם הגון. לכך אין נראה כלל להקל בענין זה, אלא לצורך גדול כדפרישית. דקשה ג"כ מאד לשבר דברי אי"ז דכתב בהדיא דחשיב כרותח אפילו יש זמן מרובה קצת שנמלחה.

➤ אפשרות אחרת לקריאת השו"ע

ערוך השולחן סימן צ"א סעיף כט

ומשמע מלשון רבינו הב"י שכתב ושהה כדי מליחה לקדירה דס"ל כהר"י אלברצלוני דקודם שיעור זה לא נחשב כרותח וכך תפסו מפרשי הש"ע וכתבו דאע"ג דבסי' ס"ט לא תפסו כדיעה זו וזה מפני שהדם והמלה רותחים הם בשעת המליחה ואדרבא אחר שיעור מליחה פסקו כח משא"כ בכאן שאינו פולט כלום לא נעשה רותח עד אחר שיעור מליחה [ש"ך סק"א] עוד יש לחלק דהנה שם בסי' ס"ט מיירינן לענין הדם והציר הנוסף מהבשר דמיחשב כרותח וה"ל לענין הציר אם נוסף ודאי דמיחשב כרותח מיד אחר המליחה כמ"ש רבינו הרמ"א בסעיף זה וז"ל כל ציר מבשר שנמלח אפילו לא נמלח רק לצלי חשיב רותח עכ"ל וכ"ש כשנמלח כשיעור לקדירה וזה שכתב כאן ושהה כדי מליחה לקדירה קאי על עצם הבשר שלא נעשה רותח עד אחר שיעור מליחה ויש מי שהשיג עליו ואומר דגם הר"י אלברצלוני לא קאמר זה רק במליחת בשר דכיון שעוסק להוציא דם אינו פועל פעולה אחרת לחמם הבשר שיהא רותח וכשכלה פליטת דם מתחיל לעסוק בחימום הבשר אבל בכאן שאין המלח עוסק בפליטה מיד מחמם הבשר מפני שאין לו עסק אחר [פליתי סק"ג] ואין הדברים מובנים דהא דא ודא אחת היא והרי הפליטה היא ג"כ ע"י חימום ויותר נראה כמ"ש מקודם:

סעיף ל

אמנם בעיקר הדבר תמיהני שיסתום נגד דעת רוב הפוסקים ועוד דא"כ דעת רבינו הרמ"א הוא ממש להיפך מדעתו דלדעתו עד שיעור מליחה לא נחשב כרותח ואח"כ נחשב כרותח ולרבינו הרמ"א עד שיעור מליחה הוי כרותח ואח"כ לא נחשב כרותח וא"כ מה זה שאומר וי"א דלאחר וכו' וכך הו"ל לומר וי"א להיפך דעד שיעור מליחה הוה כרותח ואח"כ לא מקרי רותח אלא ודאי דזה שכתב רבינו הב"י ושהה כדי מליחה לקדירה כל זמן שלא הדיחו וכו' אין כוונתו דעד שיעור מליחה לא נחשב כרותח אלא כוונתו דאפילו שהה כדי מליחה נחשב רותח ועל זה פליג רבינו הרמ"א דלאחר שיעור מליחה לא נחשב כרותח ולדינא הסכימו רוב הגדולים דגם אחר שיעור מליחה הוה כרותח ואין להקל אפילו לצורך גדול דכן עיקר לדינא:

➤ מליחה בכלים – האם יש להחמיר בלח?

פתחי תשובה על שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קה סעיף קטן טו

שהם יבשים – ולפע"ד נראה דיש להחמיר ולאסור אם הוא לח משום דהא טעמא דאין מליחה לכלים כתב הש"ך בסי"ק מ"ב דהוי כטהור מליח וטמא תפל וא"כ י"ל דהת"ח לשיטתו שכתב בכלל כ"ב הביאו הש"ך לעיל סימן צ"א ס"ק ט"ז דבטהור מליח וטמא תפל אפילו אם הטהור דבר צלול מותר אבל לדעת הש"ך שם להחמיר אם הוא צלול וכ"פ האחרונים שם א"כ הכא אם הוא לח לא שייך אין מליחה לכלים ואסור. מיהו יש לחלק בין לח לצלול וא"כ הכא בדבר צלול אסור. [כעת ראיתי בפמ"ג בשפ"ד ס"ק מ"ב שכי' דעיקר כוונת הש"ך הנ"ל במ"ש דהוי כטהור מליח כו' היינו דאין טבע המלח להפליט מכלי אלא להבליע אף שנמלח הכלי גופא הרבה דבשר המלח נכנס בחלקיו ומוציא מתוכו משא"כ מכלי ע"ש לפ"ז גם בדבר צלול יש להתיר וכן מבואר בש"ך לעיל סימן ס"ט ס"ק ס"ח שכתב דלענין אין מליחה לכלים אין חילוק דלעולם אין כח מלח וציר מפליט כלי ע"ש ואף להמ"א בסי' תמ"ז ס"ק ט"ז שחולק על הש"ך וס"ל דציר מפליט מכלי הא דוקא בדשהה שיעור כבישה כדי שיתן על האור וכו' והיינו דס"ל כהדרישה שבש"ך שם]:

➤ חתיכות שנמלחו יחד – חשבונות בביטול

רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן קה

ואם ידוע שלא נגע כו' דחד בתרי בטל. לכאורה יש לעיין אף אם אפשר דנגע בכולהו מ"מ לשתרי כל חתיכה בפ"ע מטעם ס"ס ספק שמא לא נגע בזה ואת"ל נגע שמא לא נגע רק בזה ובטל באינך והכל מותר אך באמת זהו ליתא למ"ש הרשב"א בשו"ת (סי' רע"ב) שנשאל בהא דחתיכה א' מב' חתיכות למה יתחייב באשם תלוי יתבטל האיסור ברוב היתר והשיב וז"ל כיון שאינן ניכרות שמא הגדולה היא היתה של איסור וכשאכל ישראל את הראשונה שמא היא היתה של איסור בין שאכל את הגדולה בין שאכל הקטנה וכו' אלא לא אמרו רק בשאין האיסור ניכר ואיכא ודאי רוב בהיתר וביבש ולא משכחת בפחות מגי' חתיכות א' של איסור שנתערבה בב' היתר עכ"ל הרי דאסור אף הקטנה אף דלכאורה הקטנה ממנ"פ מותר דאף אם היא איסור מ"מ בטל ברוב היינו דלא אמרו דבטל ברוב אלא בדאיכא ודאי רוב היתר אבל שאין ההיתר בודאי רוב דהא שמא הגדולה היא האיסור לא מקרי כלל רוב וממילא אף אם הקטנה האיסור לא בטלה וא"כ ה"נ בני"ד דל"ש לומר את"ל נגע שמא לא נגע רק בזה ובטל ברוב דאף אם באמת קמי' שמ"י גליה דלא נגע רק בזה לא בטלה דאינך לא מיקרי רוב היתר דהא אפשר דנגע גם בהם וליכא רוב היתר אך עדיין קשה אף בנגע בכולהו הוי ס"ס דהא ע"כ א"א שכל החתיכות אסורות דהא בכולהו איכא ס' וע' בפר"ח דמ"ירי באופן דיש שיעור לאסור ב' חתיכות דאם ליכא שיעור רק לאסור חתיכה א' ממילא כיון דודאי לא אסר רק חתיכה א' בטל ברוב וכקושית הש"ך ע"ש ע"כ חד מהנהו חתיכות שרי וא"כ נימא דלאכול א' א' שרי מטעם ס"ס ס' שמא נתפשט בכולהו בשוה והוי ס' והכל מותר ואת"ל שלא נתפשט בשוה ובא' נכנס הרבה ובא' מעט שמא זו היא החתיכה שנכנס מעט בתוכה וע'. ובעיקר הדין דש"ע הנ"ל הפר"ח הסכים להאוי"ה דל"ש בזה ביטול דאם יפגע בזה שנגע ירגיש הטעם והוי ניכר איסור וכ"כ הפר"ח עוד לעיל (סי' ק"ב) לענין כלי שנתערב ע"ש ונ"ל שגם דעת הראי"ה והוא במ"ש הר"ן בשמו (בפ' ג"ה) דבצלי בחלב שמן אוסר בכולו ולא מהני ס' וכתב שם וז"ל דאין חלב דמפעפע מתבטל בצלי לעולם דבקדירה הוא שמתבטל שהרוטב מוליך איסור בשוה אבל בצלי שהוא מפעפע בעצמו אפשר שהרבה ממנו מתכנס למקום א' עכ"ל ולכאורה יפלא האיך כתב שאינו מתבטל בצלי לעולם הא משכחת שאם יש ב' פעמים ס' דבודאי שרי דהא החלב א"י לאסור רק עד חלק נ"ט ויתבטל חלק גדי שנאסר באידך שהוא ס"א זיתים דהא לא ידעי' מקום שנאסר אע"כ דס"ל כשיטת האוי"ה הנ"ל ולא בטל וק"ל: